

Timo Kaisanlahti – Jarmo Leppiniemi – Raili Leppiniemi

# TILINPÄÄTÖKSEN TULKINTA

Lukijan ja hallituksen jäsenen  
näkökulmat

Alma Talent  
Helsinki 2021

Tilaa Tilinpäätöksen tulkinta  
Alma Talent Shopista: [shop.almatalent.fi](https://shop.almatalent.fi)

6., uudistettu painos

© Copyright 2021 Alma Talent Oy ja tekijät

Kansi: Sirpa Puntti

Taitto: Sirpa Puntti

ISBN 978-952-14-4333-6

ISBN 978-952-14-2372-7 (Päivittyvä hakuteos)

BALTO print, Liettua 2021

Anna palautetta: *kustannustoimitus@almatalent.fi*

# Sisällys

|          |  |     |
|----------|--|-----|
| <b>1</b> | <b>Mistä on kysymys</b> .....  | 13  |
| 1.1      | Tilinpäätös ja toimintakertomus – mistä ne kertovat .....  | 13  |
| 1.2      | Hallituksen asema tilinpäätösratkaisuissa –<br>suhde kirjanpitäjään, toimitusjohtajaan ja tilintarkastajaan .. | 24  |
| 1.3      | Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen hyödyntäminen ...  | 30  |
| 1.4      | Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen saatavuus .....  | 34  |
| 1.5      | Miten tilinpäätöstä ja toimintakertomusta luetaan .....  | 37  |
| <b>2</b> | <b>Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen sisältö</b> .....   | 46  |
| 2.1      | Mitä tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta saa selville .  | 46  |
|          | Mitä tase kertoo .....   | 47  |
|          | Mitä tuloslaskelma kertoo .....  | 51  |
|          | Mitä rahoituslaskelma kertoo .....   | 52  |
|          | Mitä liitetiedot kertovat .....  | 53  |
|          | Mitä toimintakertomus kertoo .....   | 54  |
|          | Tase-erittelyiden rooli .....  | 55  |
| 2.2      | Yritysten välinen vertailu ja yrityksen kehityksen seuraaminen.  | 56  |
|          | Erot laskentaperusteissa .....   | 58  |
| 2.3      | Tilintarkastuskertomuksen hyväksikäyttö .....  | 61  |
| <b>3</b> | <b>Miten tasetta, tuloslaskelmaa ja rahoituslaskelmaa luetaan</b> .....  | 65  |
| 3.1      | Johtopäätösten ja arvioiden tekeminen .....  | 65  |
| 3.2      | Esimerkki tilinpäätöksen lukemisesta .....   | 67  |
| 3.3      | Taseen tarkastelu – ohjeet lukijoille .....  | 86  |
|          | Vastaavat .....  | 87  |
|          | Aineettomat hyödykkeet pysyvissä vastaavissa .....   | 88  |
|          | Koneet ja laitteet sekä muut aineelliset hyödykkeet. ....  | 91  |
|          | Sijoitukset pysyvissä vastaavissa .....  | 95  |
|          | Vaihtuvien vastaavien vaihto-omaisuus .....  | 97  |
|          | Vaihtuvien vastaavien saamiset .....   | 100 |

|          |  |     |
|----------|--|-----|
|          | Rahoitusarvopaperit . . . . .  | 102 |
|          | Rahat ja pankkisaamiset . . . . .  | 104 |
|          | Vastattavaa . . . . .  | 105 |
|          | Oma pääoma . . . . .   | 106 |
|          | Tilinpäätössiirtojen kertymä . . . . .                                       | 109 |
|          | Pakolliset varaukset . . . . .   | 110 |
|          | Vieras pääoma . . . . .  | 114 |
| 3.4      | Tuloslaskelman tarkastelu – ohjeet lukijoille . . . . .                      | 117 |
|          | Liikevaihto . . . . .  | 118 |
|          | Valmistus omaan käyttöön . . . . .   | 120 |
|          | Liiketoiminnan muut tuotot . . . . .   | 121 |
|          | Ostot: Materiaalit ja palvelut . . . . .                                     | 122 |
|          | Varastojen muutokset . . . . .   | 123 |
|          | Henkilöstökulut . . . . .  | 125 |
|          | Poistot ja arvonalentumiset . . . . .  | 127 |
|          | Liiketoiminnan muut kulut . . . . .  | 134 |
|          | Rahoitustuotot ja -kulut . . . . .   | 135 |
|          | Tilinpäätössiirrot . . . . .   | 136 |
|          | Verot . . . . .  | 138 |
|          | Toimintokohtainen tuloslaskelma:   |     |
|          | hankinnan ja valmistuksen kulut . . . . .                                    | 139 |
|          | Toimintokohtainen tuloslaskelma:   |     |
|          | myynnin ja markkinoinnin kulut . . . . .                                     | 140 |
|          | Toimintokohtainen tuloslaskelma: hallinnon kulut . . . . .                   | 140 |
| 3.5      | Rahoituslaskelman tarkastelu . . . . .                                       | 141 |
|          | Liiketoiminnan rahavirta . . . . .   | 141 |
|          | Investointien rahavirta . . . . .  | 142 |
|          | Rahoituksen rahavirta . . . . .  | 142 |
|          | Rahoituslaskelman tunnusluvut . . . . .                                      | 143 |
| <b>4</b> | <b>Mitä toimintakertomuksesta saa selville?</b> . . . . .                    | 144 |
| 4.1      | Rakenteen selkeys sekä ymmärrettävyys . . . . .                              | 145 |
| 4.2      | Kuvaus toiminnan kehittämisestä ja tuloksellisuudesta . . . . .              | 146 |
| 4.3      | Tulos . . . . .  | 146 |
| 4.4      | Kuvaus taloudellisesta tilanteesta . . . . .                                 | 148 |
| 4.5      | Kuvaus merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä . . . . .          | 150 |
| 4.6      | Taloudelliset tunnusluvut . . . . .  | 152 |
| 4.7      | Henkilöstö . . . . .   | 153 |
| 4.8      | Ympäristötekijät . . . . .   | 155 |
| 4.9      | Muut tärkeät seikat . . . . .  | 157 |
| 4.10     | Tiedot olennaisista tapahtumista tilikauden<br>päättymisen jälkeen . . . . . | 160 |

|          |   |            |
|----------|---|------------|
| 4.11     | Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä . . . . .                          | 161        |
| 4.12     | Selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta . . . . .                    | 163        |
| 4.13     | Tiedot sivuliikkeistä . . . . .   | 164        |
| 4.14     | Informaatio käypään arvoon merkityistä<br>rahoitusvälineistä. . . . .           | 165        |
| 4.15     | Tiedot omien osakkeiden ja osuuksien hankinnoista ja<br>luovutuksista . . . . . | 165        |
| 4.16     | Muussa lainsäädännössä edellytetty<br>toimintakertomusinformaatio . . . . .     | 166        |
| 4.17     | Osakeyhtiön toimintakertomus. . . . .   | 166        |
|          | Voitonkäyttöesitys . . . . .  | 166        |
| 4.18     | Asunto-osakeyhtiön toimintakertomus . . . . .                                   | 167        |
| 4.19     | Osuuskunnan toimintakertomus. . . . .   | 168        |
| <b>5</b> | <b>Tunnusluvut . . . . .</b>  | <b>169</b> |
| 5.1      | Toiminnan laajuus, yrityksen koko, aikasarjavertailu . . . . .                  | 170        |
|          | Liikevaihto, liikevaihdon muutos . . . . .                                      | 172        |
|          | Laskutus . . . . .  | 173        |
|          | Tilaukanta . . . . .  | 175        |
|          | Käyttökate . . . . .  | 176        |
|          | Taseen loppusumma. . . . .  | 176        |
|          | Jalostusarvo . . . . .  | 177        |
|          | Henkilöstömäärä . . . . .   | 177        |
|          | Markkinaosuus . . . . .   | 178        |
|          | Muut mittarit . . . . .   | 179        |
| 5.2      | Toiminnan laatu . . . . .   | 180        |
|          | Vuokraustoiminta . . . . .  | 180        |
| 5.3      | Kannattavuus . . . . .  | 181        |
|          | Voittoprosentit . . . . .   | 182        |
|          | Pääoman tuottoprosentti. . . . .  | 183        |
| 5.4      | Tehokkuus . . . . .   | 192        |
|          | Johdon suoriutuminen . . . . .  | 192        |
|          | Henkilöstön tehokkuus . . . . .   | 194        |
|          | Taseen hallinta . . . . .   | 194        |
| 5.5      | Maksuvalmius . . . . .  | 196        |
|          | Quick ratio ja Current ratio . . . . .  | 201        |
|          | Kiertoaika-tunnusluvut . . . . .  | 204        |
|          | Rahoituksen joustavuus . . . . .  | 206        |
| 5.6      | Vakavaraisuus . . . . .   | 208        |
|          | Omavaraisuusaste, velkaantumisaste ja gearing . . . . .                         | 210        |
|          | Toiminnallinen vakavaraisuus,<br>tutorahoituksen riittävyys . . . . .           | 214        |

|          |   |            |
|----------|---|------------|
|          | Vakavaraisuus johdon ohjausjärjestelmässä . . . . .     | 216        |
| 5.7      | Henkilöstö, toimintaympäristö . . . . .                 | 218        |
|          | Henkilöstö . . . . .                                    | 218        |
| 5.8      | Rahavirtalaskelmat . . . . .                            | 219        |
|          | Kassavirtalaskelma . . . . .                            | 220        |
|          | Meno-tulovirtalaskelma . . . . .                        | 233        |
| <b>6</b> | <b>Erityissovelluksia . . . . .</b>                     | <b>237</b> |
| 6.1      | Markkinaperusteiset tunnusluvut . . . . .               | 237        |
|          | Efektiivinen osinkotuotto . . . . .                     | 237        |
|          | P/E-luku . . . . .                                      | 238        |
|          | Peg-luku . . . . .                                      | 239        |
|          | P/S-luku . . . . .                                      | 240        |
|          | P/B-luku . . . . .                                      | 241        |
|          | Beta-kerroin . . . . .                                  | 241        |
|          | Alfa-kerroin . . . . .                                  | 242        |
| 6.2      | Konkurssin ennakointi . . . . .                         | 242        |
| 6.3      | Yrityksen arvon määrittäminen . . . . .                 | 243        |
|          | Substanssiarvo ja tuottoarvo . . . . .                  | 245        |
| 6.4      | Benchmarking, vertailu . . . . .                        | 253        |
| 6.5      | Balanced scorecard, tasapainotettu mittaristo . . . . . | 255        |
|          | <b>Asiahakemisto . . . . .</b>                          | <b>257</b> |

# Johdanto

Tilinpäätös ja toimintakertomus ovat yrityksen tärkeimmät taloudestaan antamat viestit ulkomaailmalle. Niiden sisältö on lainsäädännössä määritelty, ja tilinpäätäjän liikkumavaraa on kirjanpitolain uudistus uudistukselta kavennettu. Silti tilinpäätöstä ja toimintakertomusta epäilläänkin: koska viestien sisällöt vaikuttavat ulkopuolisten arvioon yrityksestä, niiden lähettäjällä arvelaan olevan niin paljon vaikutushaluja, että viestissä pyritään pikemminkin luomaan haluttua yrityskuvaa kuin antamaan todellisuutta vastaavia tietoja. Miten tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen avulla saa mahdollisimman realistisen kuvan yrityksestä?

Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen avulla vastauksia hakevat ennen muuta yrityksen ulkoiset sidosryhmät, kuten rahoittajat, tavarantoimittajat, asiakkaat, kilpailijat, lehdistö ja suuri yleisö. Tiedon hankinnassa on kaksi menettelytapaa: tilinpäätöksen lukeminen ja omien tulkintojen rakentaminen esimerkiksi tunnuslukujen avulla. Tässä kirjassa käsitellään molempia.

Aluksi paneudutaan tilinpäätöksen sisältöön, tilinpäätäjän ajattelutapoihin ja hänen mahdollisuuksiinsa vaikuttaa tilinpäätösinformaation sisältöön. Lisäksi tarkastellaan tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sisällytettyjen numeroiden ja lauseiden antamia signaaleja. Tilinpäätöstä lukemalla voidaan päätellä, onko tilinpäätäjä suhtautunut tehtäväänsä neutraalisti: raportoinut tapahtumat ja katsonut, kuinka suureksi tulos muodostuu, vai onko hän pyrkinyt kirjoituspöytänsä ääressä parantamaan tulosta siitä, mitä tehtaalla tai kaupassa on saatu aikaan, vai onko tavoitteena ollut antaa taloudellisesta menestymisestä esimerkiksi alihankkijoita ja tulevia hinnoittelutilanteita varten todellisuutta vaatimattomampi kuva. Tällaisille päätelmille tilinpäätöksen lukeminen tarjoaa monia mahdollisuuksia. Itse asiassa lainsäädännön, oikeuskäytännön ja niiden myötä tilinpäätäjän vastuun kehittyminen on johtanut siihen, että lukemalla tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta saa paljon selville.

Tilinpäätöksen lukemisen hyödyllisyydestä huolimatta eivät tunnusluvutkaan ole tarpeettomia. Niitä tarvitaan erityisesti yritysten välisissä vertailuissa, olipa vertailijana sitten yrityksen johto tai ulkopuolinen tarkas-

telija. Ne ovat hyviä hälyttäjiä muutoksista ja tarpeesta lisäpaneutumiselle. Tunnuslukuilla on paikkansa monissa erityissovellutuksissa, kuten yrityksen arvon määrittämisessä, konkurssin ennustamisessa, arvopaperimarkkinoita varten tehdyissä analyseissä jne.

Eivät nyt esille otettavat ongelmat ja ajattelutavat uusia ole. Niitä on käsitelty niin kauan kuin tilinpäätöksiä on laadittu. Tilinpäätöksen merkitystä käsittelee I. V. Kaitila kirjassaan Kirjanpidon ja bilanssiopin oppikirja vuonna 1915: ”Arviolaskelmiin perustuvat olettamukset johtavat helposti harhaan; jopa tottumaton voi niissä niinkin pahasti erehtyä, että luulee liikkeensä tuottaneen melkoista voittoa, silloin kun se tuotti tappiota. Mutta jos niin on, silloin hänen on mahdotonta järjestää kulutustaan tulojensa rajoihin. Monen liikkeen vararikkoon onkin nimenomaan ollut syynä se, ettei omistaja ole tuntenut liikkeensä tulosta, ja että hän sen tähden on tullut eläneeksi yli varojensa.” Kaitila antaa tärkeän neuvon tilinpäätöksen lukijalle, luetaanpa sitä yrityksen sisällä tai ulkopuolella: ”Jos liike ei anna tyydyttävää tulosta, on kauppiaan, koettaakseen asiata korjata, saatava selvälle, mistä tämä johtuu. Liikkeen menestyksellinen hoito vaatii siis ehdottomasti, että sen omistaja selvittää itselleen liikkeensä tuloksen aiheuttavat tekijät.”

Uutta ilmettä tilinpäätöksen lukemiselle ja tulkinnalle antaa kansainvälistyminen. Euroopan yhteisöjen tilinpäätösdirektiivit ja IFRS-tilinpäätösten läpimurto ovat tuoneet tilinpäätöksille ja toimintakertomuksille aikaisempaa suuremman ja kansainvälisemmän lukijakunnan. Vertailutietoja ja vertailuyrityksiä on nyt saatavissa aikaisempaa laajemmin. Yritysten tilinpäätöksillä on myös lukijoita monissa maissa: sijoitus- ja ostokohteiden etsijöitä, luottokelpoisuuden arvioijia jne.

Kirjan kirjoittamisen onnistumisessa ratkaiseva merkitys on työhön osallistuvalla tiimillä. Tämän kirjan kaikkien vaiheiden työstämiseen on kirjoittajien lisäksi osallistunut tradenomi Päivi Joensuu. Sen viimeistelyyn ja painokuntoon saattamiseen on merkittävän panoksen antanut kustannustoimittaja Leena Viitala. Kirjan aikaisempien versioiden lukijoilta on tullut arvokasta palautetta. Kiitos kaikille. Suurin kiitos kuuluu tietysti lukijalle, jonka ajankäyttö on ehdoton edellytys tällaisten projektien toteuttamisille.

Helsingissä 29.9.2006

Jarmo Leppiniemi

Raili Leppiniemi



Teos on päivitetty vuoden 2015 kirjanpitolain uudistuksen (laki 1620/2015) mukaiseksi. Huomioon on otettu myös laki 1376/2016, jolla toimintakertomusinformaatio eriytettiin tilinpäätöksestä ja sitä koskevasta oikean ja riittävän kuvan vaatimuksesta. Lainuudistuksessa keskeistä on EU:n tilinpäätösdirektiivin pienyrityshelpotusten voimaansaattaminen, joka toteutettiin muun muassa säätämällä pien- ja mikroyrityksille oma asetuksensa, niin sanottu PMA-asetus (1753/2016). Uudistuksen myötä vain pienyritystä suuremmat kirjanpitovelvolliset jäivät kirjanpitoasetuksen piiriin.

Aikaisempaan tapaan hyödynnämme teoksessa yritysmerkkeitä kuvataksemme tilinpäätösinformaation erilaisia esittämistapoja. Esimerkit on muokattu todellisista tilinpäätöksistä ja toimintakertomuksista, vaikka käytetyt yritysnimet ovat imaginäärisiä.

Kiitämme kustannustoimittaja *Anttoni Pihtälämäkeä* tarkasta ja ripeästä työstä teoksen painokuntoon saattamisessa.

Helsingissä 12.4.2017

Timo Kaisanlahti

Jarmo Leppiniemi

Raili Leppiniemi

Vuoden 2015 kirjanpitolain uudistuksesta on kulunut viisi vuotta. Nyt päivitetty teos vastaa oikeustilaa 1.2.2021, mihin saakka myös kirjanpitolautakunnan kannanotot on otettu huomioon tarpeellisilta osin. Painopisteen esitykselle muodostavat tilinpäätösratkaisut yksityisessä osakeyhtiössä, joka on Suomessa yleisin yritysmuoto, mutta esimerkit on valittu siten, että ne edesauttavat ymmärtämään myös listayhtiöiden tilinpäätösinformaatiota.

Uudistetussa painoksessa kuvataan entistä kattavammin tilinpäätöksen yhtymäkohtia yritysten tuloverotukseen, joka – kirjanpidon tavoin – pohjautuu tulo–meno-teoriaan, etenkin suoriteperusteeseen. Toisaalta tilinpäätösoikeudellinen varovaisuus on lähtökohta voiton- ja varojenjaolle. Varovaisuusperiaatteen merkityksen avaamiseen lukijoille kiinnitetään erityistä huomiota nyt käsillä olevassa painoksessa niin tilinpäätöksen lukijan näkökulmasta kuin tilinpäätöksestä viime kädessä vastuussa olevan hallituksen jäsenen kannalta.

Kustannustoimittaja Nina Ojasen tarmoa ja tarkkuutta minun on ilojälleen kiittävä tämän painoksen viimeistelyssä.

Helsingissä 1.2.2021

Timo Kaisanlahti

# 1 Mistä on kysymys

## 1.1 Tilinpäätös ja toimintakertomus - mistä ne kertovat

### **Tilinpäätös kaikissa oikeushenkilöissä**

Tilinpäätöksen laatimisvelvollisuus on yleismaailmallinen; tilinpäätöksiä laaditaan kaikkialla, missä on järjestäytynyttä yritystoimintaa. Kaksinkertainen kirjanpito kuuluu markkinatalouden peruskiiviin. Suomessa jokaisen osakeyhtiön, avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön sekä asunto-osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen ja säätiön samoin kuin muun yksityisoikeudellisen oikeushenkilön on laadittava kultakin tilikaudelta kirjanpitolain (1336/1997; KPL) 3:1:n tarkoittama tilinpäätös. Toisaalta ammatin- ja liikkeenharjoittajista – joita yleiskielessä usein kutsutaan ”toiminimiksi” – tilinpäätöksen laatimisvelvoite koskee vain sitä, joka on ylittänyt ainakin kaksi KPL 1:4b:ssä säädetystä raja-arvoista päättyneellä ja sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella (KPL 1:1a.2).

Tilinpäätöksessä on kolme osaa. Se koostuu aina 1) tuloslaskelmasta ja 2) taseesta edellistä tilikautta koskevina vertailutietoineen sekä 3) liitetiedoista. Kullakin näistä osista on oma merkityksensä informaatiolähteenä. Taseen tehtävänä on kuvata kirjanpitovelvollisen tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa. Tuloslaskelmasta puolestaan ilmenee tilikauden tuloksen muodostuminen. Liitetietojen tehtävänä on täydentää taseen ja tuloslaskelman antamaa kuvaa. Näiden lisäksi listayhtiössä eli yhtiössä, jonka liikkeeseen laskema arvopaperi on kaupankäynnin kohteena säännellyllä markkinalla, sekä luottolaitoksessa ja vakuutusyhtiössä on tilinpäätökseen sisällytettävä varojen hankintaa ja niiden käyttöä selvittävä rahoituslaskelma. Sama velvoite koskee myös muuta kirjanpitovelvollista, joka ylittää KPL 1:4c:ssä suuryritykselle säädettyt raja-arvot (KPL 3:1.1:n 3 kohta).

## **Tilinpäätösinformaation säädöserusta**

Tilinpäätöksen sisällöstä säädetään yksityiskohtaisesti asetuksessa pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (1753/2019; pien- ja mikroasetus; PMA). Siitä ilmenee, minkä nimisiä eriä merkitään tuloslaskelmaan ja taseeseen, ja mitä seikkoja on näiden laskelmien lisäksi kerrottava niin kutsuttuina liitetietoina tilinpäätöksessä. Toisaalta pienyritystä suuremman kirjanpitovelvollisen osalta näistä seikoista säädetään kirjanpitoasetuksessa (1339/1997; KPA).

Listayhtiössä arvopaperimarkkinalaki (746/2012; AML) ja siihen perustuvat alemmanasteiset säädökset asettavat lisävelvoitteita tilinpäätös- ja toimintakertomusinformaatiolle. Niin ikään toimialakohtaiset erityislait – muun muassa luottolaitoksista ja vakuutusyhtiöistä – edesauttavat osaltaan sitä, että tilinpäätöksen lukijalla on mahdollisuus saada käyttöönsä oikeaa ja riittävää sekä vertailukelpoista tietoa asianomaisen yrityksen taloudesta.

## **Oikea ja riittävä kuva tavoitteena – suoriteperuste ja varovaisuusperiaate keskeisinä ohjenuorina**

Tilinpäätöksen keskeinen tavoite on antaa oikea ja riittävä kuva tuloksesta ja taloudellisesta asemasta (KPL 3:2). Oikea ja riittävä kuva tulee antaa nimenomaisesti kirjanpitovelvollisesta yrityksestä, ei esimerkiksi sen omistajista. Esimerkiksi asunto-osakeyhtiössä ei tarvitse esittää huoneistokoh- taisia lainamääriä (kirjanpitolautakunnan lausunto KILA 2011/1876).

Tilinpäätöksen laatimiseksi ei ole olemassa tyhjentävää ohjekirjaa. KPL 3:2–3:3:ssä säädetään – EU:n tilinpäätösdirektiivin (2013/34/EU) mukaisesti – periaatteet tilinpäätöksen laatimiselle. Lainkohta kuitenkin jättää avoimeksi sen, mikä on kunkin periaatteen painoarvo ja merkitys eri tahoille, tilinpäätösinformaation käyttäjille.

Tilinpäätös on erityisen merkityksellinen verottajan tiedontarpeille, sillä laki elinkeinotulon verotuksesta (360/1968, EVL) on perustettu tilinpäätöksen tietoihin tuloista ja menoista verovuoden aikana.<sup>1</sup> Koska tilinpäätösratkaisut vaikuttavat tuloveron määrään, tilinpäätös on myös verosuunnittelun väline. Tämä johtuu etenkin EVL 54 §:stä, jonka nojalla siinä tarkoitettujen erien hyväksyminen verotuksessa vähennettäväksi edellyttää vähintään vastaavan suuruisen menon merkitsemistä tuloslaskelmaan rasittamaan tilikauden tulosta.<sup>2</sup> Tilinpäätösinformaatiota tarkasteltaessa on siten ymmärrettävä, että verotukselliset tavoitteet saattavat ohjata

---

1 Osakeyhtiön samoin kuin muiden yhteisöjen ja säätiöiden tulovero määritetään verovuodesta 2020 alkaen EVL:n mukaisesti harjoitetun toiminnan luonteesta riippumatta. Poikkeuksena on kuitenkin maataloutta harjoittavat yhtiöt, joita koskee erityinen verolaki (543/1967).

2 Näin EVL 54 §:stä seuraa, että omistajille jaettavissa olevaa voittoa on yleensä mahdollista näyttää tilinpäätöksessä vain, jos voiton perusteena oleva tulo on myös veronalaista.

merkittävästi tilinpäätöksen laadintaa oikean ja riittävän kuvan tavoitteesta huolimatta.

Verotusta varten tilinpäätösinformaatioon tehdään tiettyjä oikaisuja, muun muassa siitä syystä, että kaikkia tuloslaskelmasta ilmeneviä menoja, esimerkiksi sakkoja (EVL 16 § 5 k), ei hyväksytä vähennyskelpoisiksi laskettaessa verotettavaa tulosta. Mutta näistä oikaisuisista huolimatta tilinpäätös on lähtökohta tuloverotuksessa, sillä ne kumpikin perustuvat tulo-meno-teoriaan, jossa perusajatuksena on kohdentaa tulon kertymiskaudelle juuri ne menot, jotka on tarvittu tuon tulon kerryttämiseen.

Tulon kohdentamisessa tietyille tilikaudelle on ratkaisevaa se, onko yritys luovuttanut tulon perusteena olevan suoritteensa – tuotteensa tai palvelunsa – asiakkaalleen eli tämän hallintaan juuri tuon tilikauden aikana. Hallinnan luovutus tarkoittaa, että oikeus suoritteen käyttämiseen samoin kuin muut siihen liittyvät olennaiset oikeudet ja riski siirtyvät asiakkaalle (KILA 2008/1828). Hallinnan luovuttaminen on merkityksellistä eikä se, onko kauppa- tai muu sopimus tehty sitovasti yrityksen ja asiakkaan välillä. Tämä perustuu siihen, että hallinnan luovutuksen jälkeen yritys ei enää voi tosiasiallisesti käyttää luovutettua hyödykettä omassa toiminnassaan. Ellei luovutusta asiakkaalle ole vielä tehty päättyneellä tilikaudella, ei ole syntynyt tuloakaan merkittäväksi yrityksen tuloslaskelmaan. Tilannetta ei muuta edes yrityksen asiakkaaltaan mahdollisesti saama ennakkomaksu. Jos asiakas on jo maksanut sille vielä luovuttamattomasta suoritteesta ennen tilikauden päättymistä, se ilmenee yksinomaan myyjäyrityksen taseessa ennakkomaksuna – vailla mitään vaikutusta päättyneen tilikauden tuloslaskelmaan.<sup>3</sup>

Kypsyys tulee arvioitavaksi vain yrityksen ulkopuolisen eli asiakkaan kanssa tehtävissä kaupoissa tai muissa luovutuksissa. Tämän mukaisesti asiakkaan hyväksymä kauppahinta merkitään kirjanpitoon luovutuksen raha-arvoksi. Lähtökohtaisesti yritys ei siis voi itse – pelkästään oman harkintansa perusteella – korottaa omistuksessaan yhä olevan hyödykkeen kirjanpitoarvoa yli sen hankintamenon ja merkitä korotusta tuloksi tuloslaskelmaan. Kyse ei kuitenkaan ole täysin ehdottomasta kiellosta, sillä siitä on säädetty joitakin nimenomaisia poikkeuksia.

Tiukasta suoriteperusteisuudesta eriydytään esimerkiksi niin sanottuun osatuloutusmenettelyssä. Useamman tilikauden aikana valmistettavasta tuotteesta, kuten laivasta, sovittu kauppahinta, vaikka sitä ei olisi vielä maksettu, saadaan tuotteen valmistusaikana jyvittää yrityksen tuloslaskemiin tuloksi valmistusasteen mukaisessa suhteessa (KPL 5:4). Osatulouttamisen hyväksytään myös tuloverotuksessa (EVL 19.2 §), joten tilinpäätöksen

---

3 Tämä ennakkomaksu on yrityksen velka asiakkaalleen. Kun seuraavan tai mahdollisesti vielä myöhemmän tilikauden aikana luovutus tehdään asiakkaalle, ennakkomaksu kirjautuu pois yrityksen taseesta, koska tulo on ”kypsä” tuloslaskelmaan merkittäväksi.

osatuloutuskirjauksia ei ole tarpeen oikaista veroilmoitusta varten. Osatulouksen myötä tulo kertyy näin yhden tai useamman tilikauden verran aikaisemmin verotettavaksi verrattuna suoriteperusteen mukaiseen tulouttamiseen edellyttäen, että pitkävalmisteisesta tuotteesta saatava kauppahinnan mukainen tulo on suurempi kuin valmistuksesta aiheutuneet menot.<sup>4</sup>

Toinen keskeinen esimerkki suoriteperusteisuudesta poikkeamisesta tulojen merkitsemisessä on KPL 5:2b, joka sallii mikrokokoista suuremman yrityksen korottavan tai laskevan omistamansa sijoituskiinteistön kirjanpitoarvoa markkinatilanteen mukaisesti ”käypään arvoon”. Arvonmuutos, joka ylittää tai alittaa kiinteistön aiemman kirjanpitoarvon, tulee merkittäväksi tuloslaskelmaan, vaikka yritys ei olisi myynyt kiinteistöään tilikauden aikana.<sup>5</sup> Tuloverotuksessa tätä ei kuitenkaan hyväksytä, vaikka verotus perustetaan kirjanpitoon.<sup>6</sup> Näin suoriteperuste on verotuksellisesti vielä vahvempi periaate kuin mitä se on tilinpäätösoikeudessa.

Käypään arvoon ja sen muutoksiin on mahdollista perustaa myös yrityksen omistamien osakkeiden ja muiden KPL 5:2a:ssä tarkoitettujen sijoitusvälineiden arvostaminen. Tällöin pääsääntönä on, että käyvän arvon muutos esitetään tuloslaskelmassa. Kuitenkin muutosta käsitellään taseessa käyvän arvon lisäyksenä tai vähennyksenä muun muassa silloin, kun kyse on suojauslaskentamenettelystä. Jos käyvän arvon muutos tulee merkittäväksi tuloslaskelmaan, se huomioidaan myös verotuksessa joko verotettava tulona tai vähennyskelpoisena menona (EVL 5 § 8 k ja 8.1 § 2a k) edellyttäen, että yritys on hankkinut kyseisen osakkeen tai muun rahoitusvälinettä kaupankäyntitarkoituksessa.

Niin ikään pysyviin vastaaviin kuuluvan maa- tai vesialueen arvon korottaminen on mahdollista, jos alueen todennäköistä luovutushintaa pidetään pysyvästi alkuperäistä hankintamenoa olennaisesti suurempana (KPL 5:17). Arvonkorotus ei kuitenkaan ole tulosvaikutteinen eli sitä ei merkitä tulolaskelmaan vaan yksinomaan taseeseen: yhtäältä vastaavaapuolelle merkitään maa- tai vesialueen arvon lisäys ja toisaalta sama määrä merkitään vastattavaa-puolelle arvonkorotusrahastoon. Tämä mahdollisuus koskee myös pysyviin vastaaviin kuuluvaa osaketta tai muuta arvopaperia. Siten yrityksen pysyvässä määräysvallassa olevan tytäryhtiön osakekannan arvoa on sallittua korottaa, jos edellä mainitut KPL 5:17:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät.

Suoriteperuste ei ole lähtökohtana vain yrityksen myyntitoiminnassa tulojen kohdentamisessa tilikausille vaan sitä noudatetaan myös peilikuvasesta yrityksen omissa raaka-aineiden ja muiden tuotannon tekijöiden

---

4 Osatuloutus on laskentateknisesti vaativa menettely, jota kirjanpitolautakunta on ohjeistanut seikkaperäisesti yleisohjeessaan 30.9.2008 tulon kirjaamisesta tuotoksi valmistusasteen perusteella.

5 Kirjanpitolautakunnan lausunto KILA 2016/1946 ohjaa menettelyä yksityiskohtaisesti.

6 Keskusverolautakunnan ratkaisu KVL 53/2016.

hankinnoissa niitä koskevien menojen kohdentamiseksi. Vasta kun yritys saa haltuunsa ostamansa tuotannon tekijän, kypsyy siitä suoritettava kauppahinta menoksi, joka merkitään vähennyseräksi yrityksen tuloslaskelmaan. Vaikka yritys olisi jo maksanut kauppahinnan toimittajalleen, maksu jää ennen luovutusta vaikutuksettomaksi yrityksen tuloslaskelman kannalta. Tällainen toimittajalle tehty ennakkomaksu merkitään yrityksen taseeseen. Ennakkomaksu on yrityksen saaminen toimittajalta, joka kirjataan pois taseesta, kun yritys saa haltuunsa toimittajalta ostamaansa hyödykkeen.<sup>7</sup> Toisaalta suoriteperusteen kannalta on merkityksetöntä myös se, että yritys ostaa tuotannon tekijän velaksi. Jos tämä tuotannon tekijä on luovutettu yritykselle, sitä vastaava meno tulee merkittäväksi tuloslaskemaan, vaikka yritys ei olisi sitä vielä maksanut.<sup>8</sup> Suoriteperuste ei ole täysin ehdoton myöskään menoissa.

KPL 3:3.1:n 4 kohdassa säädetty varovaisuusperiaate painottaa velvoitetta merkitä tuloslaskelmaan kaikki sellaiset menot, jotka ovat kypsyneet tilikauden aikana. Viivyttely jo kypsän menon kohdalla on kiellettyä. Vähennyseräksi merkitsemisen lykkääminen vasta myöhemmän tilikauden tuloslaskelmaan, tarkoittaisi ”kypsymiskaudella” eli nyt kuluvalle tilikaudella sitä, että tuloslaskelmaan merkittyjen menojen yhteismäärä jää pienemmäksi kuin sen tulisi olla suoriteperusteen mukaisesti laadittuna. Koska menojen määrä tuloslaskelman vähennyserinä olisi pienempi, lykkäämisen myötä myös tuloslaskelman viimeinen eli alimmainen rivi näyttäisi ylisuurta tulosta kypsymiskaudelta. Jos tämä ylisuuri osuus jaetaan omistajille osinkona tai muulla tavalla, voi seurauksena olla, että seuraava tilikausi – jota lykätty meno tulee rasittamaan – käy niin tappiolliseksi, ettei yritys enää pysty jatkamaan toimintaansa ja joutuu konkurssiin. Konkurssitilassa velkojat pyrkivät säännönmukaisesti selvittämään aiemman tilinpidon lainmukaisuuden. Jos käy ilmi, että suoriteperustetta on rikottu lykkäämällä jo kypsyneitä menoja tuleville tilikausille, altistuvat konkurssiin menneen yrityksen hallituksen jäsenet, jotka viime kädessä vastaavat tilinpäätöksestä, vahingonkorvausvastuun uhalle edellyttäen, että heidän huolimattomuutensa rikkomisen osalta on näytettävissä. Varovaisuusperiaatteen ilmentämällä tavalla tilinpäätössäännösten suojelukohteena on näin velkojien – verottaja mukaan lukien – intressi. Toisaalta periaatteen tiukalla noudattamisella yritysjohto välttää riskin mahdollisista jälkikäteisistä velkojien korvauskanteilta.

Kypsän menon lykkäämisen tavoin on varovaisuusperiaatteen vastaista myös kiirehtiä ”epäkypsän” tulon merkitsemistä tuloslaskelmaan. Siinä tilanteessa, että asiakkaalle ei vielä ole luovutettu yrityksen tuotetta tai

---

7 Kirjanpidollisissa käsitteistöissä suoriteperusteen mukaisesti kypsää tuloa nimitetään ”tuotoksi” ja kypsää menoa ”kuluksi”.

8 Ostovelka tuotannon tekijästä merkitään erikseen yrityksen taseeseen.

palvelua, ei sitä vastaavaa tuloa saa merkitä tuloslaskelmaan kuluvalle tilikaudelle. Jos merkintä kuitenkin tehdään ”epäkypsästä” tulosta suoriteperustetta rikkoen, johtaa se ylisuureen tulokseen, jonka jakaminen osinkoina tai muuten aikaansaa johtohenkilöille riskin korvausvastuusta edellä kuvatulla tavalla.

Varovaisuusperiaate korostaa konservatiivista pidättyväisyyttä. Kun tuloslaskelman alimmaiselta riviltä ilmenee positiivinen lukuarvo eli voitto, se on ymmärrettävä väitteeksi, että päättyneellä tilikaudella yritys on kerryttänyt enemmän tuloja kuin mitä niiden aikaansaamiseksi on uhrattu menoja. Niin menojen kuin tulojen merkintä tilinpäätökseen edellyttää edellä kuvatulla tavalla niiden kypsymistä suoriteperusteisesti päättyneen tilikauden aikana.

Varovaisuusperiaatteen kirjanpito-oikeudellinen sisältö ei kuitenkaan tyhjenny edellä kuvattuun suoriteperusteeseen. Periaate velvoittaa ottamaan tilinpäätöksen laadinnassa huomioon päättyneen tilikauden ohella myös näkymän tuloksen kerryttämiseen seuraavilla tilikausilla. Kaikki sellaiset erät, joilla ei arvioida olevan tuloa tuottavaa vaikutusta myöhemmillä tilikausilla, ovat merkityksellisiä tilinpäätöstä laadittaessa, vaikka ne tulisivat tietoon vasta tilikauden päättymisen jälkeen. Tätä koskeva KPL 5:14.1 velvoittaa vähentämään tuloslaskelmassa jo päättyneellä tilikaudella sellaisen laista tai sitoumuksesta tulevaisuudessa aiheutuvan menon tai menetyksen, joka kohdistuu päättyneeseen tai sitä aikaisempaan tilikauteen, jos sen toteutuminen on todennäköistä eikä vähintään sen määrää vastaavaa tuloa ole pidettävä todennäköisenä.

Varovaisuusperiaate ilmenee myös niissä tilinpäätössäännöksissä, jotka koskevat jo päättyneen tilikauden aikana riidatta ja täydellä varmuudella syntyneen menon ajallista jaksottamista. Siinäkin tapauksessa, että kirjanpitolaki nimenomaisesti sallii suoriteperusteisesti kypsyneen menon jakamisen useammille, myös päättynyttä seuraaville tilikausille ei yleensä ole kiellettyä kohdentaa meno kokonaisuudessaan, täydeltä rahamäärältään rasittamaan vain päättynyttä tilikautta.<sup>9</sup> Esimerkiksi kehitysmenon jaksottaminen on KPL 5:8.2:n nojalla mahdollista, mutta vaihtoehtona on sen kohdentaminen koko arvoltaan jo päättyneelle tilikaudelle, jolla se on suoriteperusteisesti kypsynyt.

Välitön kohdentaminen on varovaisuusperiaatteen mukainen oletama.<sup>10</sup> Tämä ilmenee esimerkiksi pien- ja mikroyritystä koskevasta PMA 3:1:stä.

---

9 Tämä on sallittua etenkin pien- ja mikroyritysten kohdalla, vaikka voitaisiin perustellusti katsoa, että asianomaisella menolla kerrytetään tuloa myös tulevilla tilikausilla. Verotus seuraa pääsääntöisesti kirjanpidollista valintaa (EVL 54 §).

10 Jaksottaminen edellyttää selvitystä siitä, millä perusteella tuleville tilikausille kohdennettavan osan odotetaan kerryttävän vähintään sen määrää vastaavaa tuloa tulevaisuudessa. Selvitys sisällytetään yrityksen kirjanpitoaineistoon, sillä sen avulla voidaan tarvittaessa myöhemmin, esimerkiksi konkurssitilanteessa, todentaa jaksottamisen asianmukaisuus.



Kehittämismenosta ja viimeksi mainitussa pykälässä tarkoitettusta muista menoista ei ole tarpeen esittää selventävää liitetietoa tilinpäätöksessä silloin, kun meno on käsitelty varovaisuusperiaatetta ilmentävän olettan mukaisesti eli merkiten se koko määrältään vähennettäväksi päättyneen tilikauden tuloslaskelmassa.

Varovaisuusperiaate korostuu, kun kyse on sellaisesta tase-erästä, joka on yrityksessä tarkoitettu kerryttämään tuloa kertaluonteisesti, jolloin vastike siitä saadaan mahdollisesti jo seuraavalla tilikaudella. Näin on etenkin varastossa olevien myyntituotteiden ja muun vaihto-omaisuuden kohdalla. Jos markkinahinta on laskenut alle myyntituotteen valmistukseen uhrattujen menojen yhteisummaa pienemmäksi, tulee KPL 5:6.1:n nojalla tuloslaskelmaan merkitä vähennyseräksi tuon muutoksen mukainen arvonalennus silloinkin, kun markkinahinnan lasku on tapahtunut vasta tilikauden päättymisen jälkeen. Alentamiskirjaus on tehtävä, vaikka yritys itse olettaisi saavansa myydyksi tuotteensa vähintään siihen uhraamiaan menoja vastaavalla hinnalla. Sama varovaisuusvaatimus koskee myös jo luovutettuihin suoritteisiin perustuvia myyntisaamisia. KPL 5:2.1:n 1 kohdan nojalla saaminen saadaan merkitä taseeseen enintään sen todennäköiseen arvoon, joten todennäköisen arvon ja nimellisarvon erotus tulee vähennettäväksi tuloslaskelmassa. Toisin on yrityksen tuotannossa hyödynnettävien koneiden ja laitteiden kohdalla. Koska ne kerryttävät tuloa pitkäaikaisesti useammalla tilikaudella, jää tuotantokoneiden ja -laitteiden markkinahinnoissa tapahtuvat muutokset pääsääntöisesti vaille merkitystä kirjanpidossa. Eri asia on, jos yritys päättäisi luopua tietystä tuotantolinjasta ja myydä sen laitteet. Jos tilikauden päättyessä – ennen myyntiä – tiedetään, ettei asianomaisilla laitteilla ole enää kuin metalliosien romuarvo, on laitteen tasearvosta tehtävä arvonalennus rasittamaan vähennyseränä tilikauden tuloslaskelmaa.

Fiskaalisesta intressistä eli tarkoituksesta turvata verokertymän riittävyys seuraa se, ettei varovaisuusperiaatteella ole – suoriteperusteesta huolimatta – samankaltaista asemaa tuloverotuksessa kuin tilinpäätöksen laadinnassa. Verolainsäädännön keinoin pyritään hillitsemään vähennyskelpoisten menojen ajallisesti etupainoista kohdentamista, vaikka etupainoisuus sinänsä olisi kirjanpito-oikeudellisen varovaisuusperiaatteen kannalta hyväksyttävissä. Etupainoinen vähentäminen kuitenkin pienentää veropohjaa ja siten lykkää verojen kertymistä. Tämän ehkäisemiseksi tuloverolainsäädännössä asetetaan rajoituksia vähennyskelpoisten menojen verovuosiokohtaisille enimmäismäärille. Esimerkiksi yrityksen tuotantoprosessissaan käyttämän laitteen hankintameno hyväksytään kokonaisuudessaan vähennyseräksi hankintahetkellä kuluneelle verovuodelle vain silloin, kun hankintameno on ollut määrältään enintään 1 200 euroa (EVL 30.5 §). Tätä suurempi hankintameno tulee jaettavaksi vähennyserinä myös seu-

raaville verovuosille degressiivisesti eli alenevassa suhteessa sille säädetyn enimmäisprosentin (25 %) mukaisissa rajoissa (EVL 30.3 §). Fiskaalisella intressillä on myös heijastusvaikutus siten, että tilinpäätöskäytännössä otetaan ainakin osaksi huomioon verotussäännökset. Esimerkiksi pien- ja mikroyrityksen osalta kirjanpitolautakunta on omassa ohjeistuksessaan sallinut hankintamenon jaksottamista koskevien verotussäännösten noudattamisen myös tilinpäätöksen laadinnassa. Yhdenmukaistamisella minioidaan kirjanpitobürokratiasta aiheutuvia kustannuksia, sillä sellaisessa pien- ja mikroyrityksessä, jolla ei ole merkittäviä ulkopuolisia rahoittajia, tilinpäätös laaditaan ensisijaisesti verottajan tiedontarpeita silmällä pitäen.

### **Toimintakertomus vain osakeyhtiöillä sekä tietyillä muilla oikeushenkilöillä**

Tilinpäätöksestä erillinen – mutta siihen liitettävä – asiakirja on KPL 3:1a:n tarkoittama toimintakertomus. Siinä kuvataan muun muassa toiminnan kehittymistä ja tuloksellisuutta sekä taloudellista asemaa päättyneellä tilikaudella samoin kuin merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä. – Toimintakertomukselle säädettyjä sisältövaatimuksia tarkastellaan yksityiskohtaisemmin jäljempänä.

Kaikki oikeushenkilöt eivät ole velvoitettuja toimintakertomuksen esittämiseen. Toimintakertomus on poikkeuksetta oltava listayhtiöllä eli yhtiöllä, jonka liikkeeseen laskema osake, velkakirja tai muu arvopaperi on kaupankäynnin kohteena pörssissä tai muulla säännellyllä markkinapaidalla. Listayhtiöiden ohella toimintakertomusta vaaditaan muilta yleisen edun kannalta merkityksellisiltä yhteisöiltä, joita KPL 1:9:n määritelmän mukaan ovat myös pankit ja muut luottolaitokset sekä vakuutusyhtiöt.

Toimintakertomusvelvoite koskee edellä tarkoitettujen yleisen edun kannalta merkityksellisten yhteisöjen ohella myös osakeyhtiö lain (624/2006; OYL) 1:1.1:n tarkoittamaa julkista osakeyhtiötä. Lisäksi yksityisistä osakeyhtiöistä toimintakertomusta edellytetään niiltä, jotka ylittävät KPL 1:4a säädetty raja-arvot. Samat raja-arvot koskevat myös osuuskuntia.

Yksityisessä yhtiössä osakepääoman tulee olla vähintään 2 500 euroa, kun taas julkiselle yhtiölle on osakepääoman minimimäärä säädetty 80 000 euroksi. Vain julkisen yhtiön liikkeeseen laskema osakelaji, velkakirjat tai muut arvopaperit saadaan ottaa kaupankäynnin kohteeksi pörssiin tai muulle säännellylle markkinalle (OYL 1:1.2 ja 1:3.1).

Toisaalta kaikilta asunto-osakeyhtiöiltä ja säätiöiltä – niiden koosta riippumatta – edellytetään toimintakertomusta, samoin kuin pankeilta ja muilta luottolaitoksilta sekä vakuutusyhtiöistä. Mainitut velvoitteet ilmenevät KPL 3:1.3:sta ja KPL 1:9:stä sekä asunto-osakeyhtiö lain (1599/2009; AOYL) 10:5.1:sta ja säätiö lain (487/2015; SL) 5:2.1:sta.

## **Säädökset toimintakertomuksen sisällöstä**

Sen lisäksi, mihin KPL 3:1a velvoittaa, toimintakertomuksen laadinnassa on merkityksellinen se yhteisölaki, jonka soveltamisalaan asianomainen kirjanpitovelvollinen kuuluu. Jos kyse on osuuskunnasta, sen toimintakertomuksesta säädetään osuuskuntalain (421/2013; OKL). Vastaavasti toimintakertomusvaatimukset osakeyhtiölle ilmenevät OYL 8:5–8:stä, asunto-osakeyhtiölle AOYL 10:6–7:stä ja säätiölle SL 5:2.2–4:sta. Toisin kuin edellä mainitut säädökset, yhdistyslaki (503/1989; YhdL) ei sisällä säännöksiä toimintakertomuksesta. Koska myöskään yleinen KPL 3:1.3 ei velvoita yhdistyksiä, kunkin yhdistyksen omaan harkintaan jää, pitääkö se tarpeellisena toimintakertomuksen laatimista.

## **Toimintakertomus – itsenäinen mutta tilinpäätökseen liitettävä asiakirja**

Toimintakertomus ei ole osa tilinpäätöstä, mutta sen laatimiseen veloitettujen kirjanpitovelvollisten tulee liittää se tilinpäätökseensä. Toimintakertomuksessa kuvataan toiminnan kehittymistä ja tuloksellisuutta sekä taloudellista tilannetta samoin kuin merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä.

Kuvaukselta edellytetään tasapuolisuutta ja kattavuutta kirjanpitovelvollisen kokoon ja rakenteeseen nähden. Kertomuksessa on tarvittaessa viitattava tilinpäätöksessä esitettyihin seikkoihin ja annettava näistä täydentäviä tietoja. Silloin kun se on tarpeen, kertomukseen sisällytetään tunnusluvut sekä taloudellisesta tilasta että henkilöstöstä, ympäristövaikutuksista ja muista vastaavanlaisista seikoista.

Lisäksi sellaisia seikkoja, joiden esittämiseen KPL 3:1a.4 nimenomaisesti velvoittaa, ovat

- tiedot olennaisista tapahtumista tilikauden päättymisen jälkeen
- arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä
- selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta
- tiedot sivuliikkeistä
- KPL 5:2a.4:ssa tarkoitetut tiedot käypään arvoon merkityistä rahoitusvälineistä
- OYL 8:8:n ja OKL 8:8:n mukaiset tiedot omien osakkeiden ja osuuksien hankinnoista ja luovutuksista.

Edellä mainittujen ohella KPL 1:9:n tarkoittamassa PIE-yhteisössä – joita ovat listayhtiöt, luottolaitokset ja vakuutusyhtiöt – on sisällytettävä selvitys ei-taloudellisista seikoista toimintakertomukseen silloin, kun PIE-yhteisö on sellainen KPL 1:4c:n raja-arvot ylittävä suuryritys, jonka palveluksessa keskimäärin yli 500 henkilöä.

- Tässä selvityksessä on oltava ainakin tiedot siitä, miten kirjanpito-velvollinen huolehtii: 1) ympäristöasioista; 2) sosiaalisista asioista ja henkilöstöasioista; 3) ihmisoikeuksien kunnioittamisesta; 4) korrup-tion ja lahjonnan torjunnasta (KPL 3a:2.1).
- Selvitykseen kuuluvat: 1) lyhyt kuvaus kirjanpitovelvollisen liiketoi-mintamallista; 2) kuvaus toimintaperiaatteista, joita kirjanpitovelvol-linen noudattaa huolehtiessaan edellä mainituista asioista sekä sen soveltamat riittävän huolellisuuden turvaavat menetelmät; 3) tämän momentin 2 kohdassa tarkoitettujen toimintaperiaatteiden noudat-tamisen tulokset; 4) kuvaus kirjanpitovelvollisen liikesuhteet, tuotteet ja palvelut sekä muu toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen kes-keisistä 1 momentissa mainittuihin asioihin liittyvistä riskeistä, joi-den toteutuminen todennäköisesti haittaa sen toimintaa sekä selostus siitä, miten kirjanpitovelvollinen hallitsee näitä riskejä; 5) tärkeim-mät muut kuin taloudelliset tunnusluvut, jotka ovat merkityksellisiä kirjanpitovelvollisen liiketoiminnalle (KPL 3a:2.3).

Nämä ei-taloudelliset tiedot on annettava siinä laajuudessa kuin se on tarpeen kirjanpitovelvollisen toiminnan vaikutusten ymmärtämiseksi. Selvityksessä viitataan tarvittaessa tilinpäätöksessä esitettyihin lukuihin tai annettava niistä lisätietoja. Selvityksen antamisessa kirjanpitovelvollinen saa halutessaan myös noudattaa kansallisia, EU:n tai kansainvälisiä toimin-takehyksiä (KPL 3a:2.2 ja 3a:2.5–6). Selvitys saadaan vaihtoehtoisesti laa-tia ja julkistaa toimintakertomuksesta erillisenä asiakirjana (KPL 3a:1.1).

Kutakin kirjanpitovelvollista koskevassa yhteisölaissa, kuten osakeyh-tiölaissa tai osuuskuntalaissa, yleensä edellytetään esitettäväksi erityisiä tietoja toimintakertomuksessa. EU:n tilinpäätösdirektiivin (2013/34/EU) pakottavuudesta kuitenkin johtuu, ettei sellaista pien- tai mikroyritystä, joka on osakeyhtiö, voida Suomen lainsäädännöllä velvoittaa antamaan muita tietoja kuin ne, joista säädetään direktiivissä ja siihen perustuvassa PMA:ssa.

Edellä tarkoitettu kiello koskee myös sellaista pien- tai mikrokokoista henkilöyhtiötä, jossa kaikki vastuunalaiset yhtiömiehet ovat osakeyhtiöitä, (PMA 1:1.3 ja 1:2.1). Toisaalta tämä ei ulotu pienosuuskuntiin, -yhdistyk-siin eikä -säätiöihin, sillä ne eivät kuulu direktiivin välittömään soveltamis-alaan (PMA 1:2.2 ja 1:2.3).

### **Informaation varmistaminen – tilintarkastus**

Tilinpäätös on tilintarkastuslain (1141/2019; TTL) 3:1:n tarkoittaman lakisäateisen tilintarkastuksen kohteena. Tilintarkastaja saadaan kuitenkin jättää valitsematta, jos sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vain yksi seuraavista raja-arvoista: taseen loppu-

summa 100 000 euroa, liikevaihto 200 000 euroa, tai keskimäärin kolme henkilöä palveluksessa (TTL 2:2.2). Säätiöitä tämä poikkeus ei kuitenkaan koske: niissä on aina toimitettava tilintarkastus (SL 4:1.1).

Toimintakertomus ei kuulu tilinpäätöksen tavoin lakisääteisen tilintarkastuksen kohteisiin (vrt. TTL 3:1.1). Julkisessa tilintarkastuskertomuksessa on kuitenkin annettava lausunto siitä, onko toimintakertomus laadittu siihen sovellettavien säännösten mukaisesti, ja ovatko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia (TTL 3:5.2:n 3 ja 4 k).

### **Tilintarkastuskertomus**

Siinä tapauksessa, että asianomaisen yrityksen tulee toimituttaa tilinpäätöksestään ja sen perustana olevastaan kirjanpidostaan sekä hallinnostaan TTL 3:1–1:n tarkoittama lakisääteinen tilintarkastus, tulee kultakin tilikaudelta julkiseksi ja siten tilinpäätösten lukijoiden käyttöön tilintarkastuskertomus, joka käsittää lausunnot seuraavista seikoista (TTL 3:5.2):

- antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta
- täyttääkö tilinpäätös lakisääteiset vaatimukset
- onko toimintakertomus laadittu siihen sovellettavien säännösten mukaisesti
- ovatko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia.

Tilintarkastuskertomuksessa oleva lausunto voi olla vakiomuotoinen, ehdollinen tai kielteinen. Tilintarkastuskertomus on tavanomaisesti vakio-  
muotoinen eli puhdas. Sillä todennetaan, että tilinpäätöksen sisältämät tiedot ovat ainakin olennaisilta osiltaan oikeita ja lainmukaisia. Tilintarkastuskertomuksessa tilintarkastajat vakuuttavat, että tilinpäätös antaa yrityksestä oikean ja riittävän kuvan – tai ilmoittavat, ellei anna. Vakio muodosta poikkeaminen on yleensä viesti vakavista ongelmista tai ainakin tilinpäätöksessä olevista merkittävistä puutteista taikka tilinpäätöksen lukijalle huomionarvoisista seikoista.

### **Informaation luonne rajoituksena tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen hyödyntämismahdollisuuksille**

Kun yrityksen ulkopuolinen analysoija käyttää tilinpäätöstä ja toimintakertomusta yrityksen menestymistä koskevan arvioinnin perustana, analysoitava aineisto kuvaa lähtökohtaisesti yrityksen menneisyyttä. Jotta liiketapahtuma päättyisi taseeseen, tuloslaskelmaan tai rahoituslaskelmaan, sen on täytynyt jo toteutua. Menojen ja tulojen jaksotuksessa ja arvostuksessa tosin tulevaisuuttakin koskevilla arvioilla on merkitystä. Odotukset heijastuvat sekä taseesta ilmenevään taloudelliseen asemaan että tuloslaskelmassa esitettyyn tulokseen arvostus- ja jaksotusratkaisujen kautta.

Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen analysoinnin tavoitteena on aineiston historiallisuudesta huolimatta yleensä aikaansaada kuva yrityksen nykytilanteesta sekä tulevasta kehityksestä ja kehitysmahdollisuuksista. Johtopäätöksiä tehtäessä tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta saatavia tietoja ja niistä laskettuja tunnuslukuja täydennetään usein muilla tiedoilla. Ne saattavat koskea toimintaympäristöä ja sen muutostrendejä, yrityksen markkinaosuudessa, asiakaskunnassa, kilpailijoissa ja toimittajissa toteutuvia tai odotettuja muutoksia ja kehityssuuntia. Tärkeä kartoituksen kohde on myös henkilöstön ja johdon osaaminen sekä organisaation tehokkuus. Tilinpäätöksen analysoimisesta on sitä enemmän hyötyä, mitä tiiviimmin sen tulokset kytetään liittämään muuhun tietämykseen yrityksestä, sen olosuhteista ja toimintaympäristöstä.

Toimintakertomuksessa yritys esittää usein oman näkemyksensä kannattavuudestaan, taloudellisesta asemastaan, toimintaympäristöstään, keskeisistä resursseistaan, erityisesti henkilöstöstään, tulevaisuudennäkymistään, asiakkaistaan, tuotteidensa ja toimintansa laadullisista ominaisuuksista, keskeisistä toimintaansa ja sen kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä sekä riskeistään ja riskienhallinnastaan. Tällaiset tiedot mahdollistavat muun muassa yrityksen saavuttaman tuloksen arvioinnin: kuvaako saavutettu tulos tavanomaista menestymistä vai onko sen perustana poikkeuksellisia seikkoja, kuten yksittäisiä luottotappioita tai muita vastoinkäymisiä, yrityksen osien myyntejä, lopettamisia tai saneerauksia, pidättäytymistä tarpeellisista pitkän aikavälin toimintamahdollisuuden varmistamiseen tarvittavista uhrauksista, kuten tutkimus- ja tuotekehitysmenoista tms.

Tehokas tilinpäätöksen tulkitseminen ja analysoiminen edellyttää tunnuslukujen esittämisen ja laskemisen lisäksi annettujen tietojen kriittistä lukijaa sekä yrityksen toimintaa, taloutta ja niiden kehityspiirteitä ymmärtävää tulkitsijaa; toimintakertomus on parhaimmillaan välinen tällaisen ymmärryksen varmistamiseksi.

## **1.2 Hallituksen asema tilinpäätösratkaisuissa - suhde kirjanpitäjään, toimitusjohtajaan ja tilintarkastajaan**

Tässä jaksossa tarkastellaan hallituksen asemaa tilinpäätöskysymyksissä osakeyhtiöoikeudellisiin säännöksiin nähden. Esitettävät seikat ovat kuitenkin huomionarvoisia myös muissa kuin yhtiömuotoisesti toimivissa kirjanpitovelvollisissa.